

СОЛОМАТИНА Т. В.¹, ЧЕРНОДУБОВА Е. В.², КОРОЛЕВА Н. М.³
КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

DOI: 10.32620/cher.2019.4.08

Постановка проблеми. На основі аналізу тенденцій та стану формування фінансових ресурсів аграрних підприємств визначено проблеми та пріоритетні напрямки формування політики фінансування розвитку аграрного сектору. *Мета статті* – комплексний аналіз стану фінансування розвитку аграрних підприємств з метою формування інформації для розробки гнучкої політики фінансування розвитку виробничого потенціалу аграрного сектору. *Об'єкт дослідження* – джерела фінансування діяльності аграрних підприємств. *Методи, використані в дослідженні:* узагальнення, порівняння, логічно-змістовний, індукції, дедукції та аналізу. *Гіпотеза дослідження* полягає в аналітичній оцінці стану та тенденцій забезпечення фінансовими ресурсами аграрних підприємств з метою формування гнучкої політики фінансування розвитку аграрного сектору. *Виклад основного матеріалу:* проаналізовано в динаміці стан використання інвестиційних ресурсів, структура кредитного портфелю і кредитного навантаження аграрних підприємств, надана оцінка банківських програм фінансування у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями та ефективності використання обігових коштів аграрного сектору. Це дозволило визначити доміанти прискорення обіговості оборотних активів та вибору політики фінансування аграрних підприємств аграрної галузі. *Оригінальність та практичне значення дослідження.* На основі аналізу стану забезпечення фінансовими ресурсами аграрного сектору та оцінки їх ефективності обґрунтовано заходи, що сприятимуть вибору раціональної політики фінансування аграрних підприємств. *Висновки дослідження:* обґрунтовано вибір джерел фінансування з позиції вартісної концепції і формування гнучкої політики фінансування розвитку аграрних підприємств, що базується на сценарному підході.

Ключові слова:

фінансування, аграрне підприємство, аналіз, вибір джерел фінансування, ефективність, політика фінансування, ризик.

**COMPREHENSIVE ANALYSIS OF FINANCING THE DEVELOPMENT
OF AGRICULTURAL ENTERPRISES**

Formulation of the problem On the basis of the analysis of tendencies and the state of formation of financial resources of agricultural enterprises, the problems and priority directions of forming the policy of financing the development of the agricultural sector have been identified. *The purpose of the article* is a comprehensive analysis of the state of financing the development of agricultural enterprises in order to generate information for developing a flexible policy for financing the development of agricultural

¹ **Соломатина Тетяна Василівна**, канд. екон. наук, доцент кафедри «Фінанси та банківська справа», Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Сєверодонецьк, Україна.

Solomatina Tetiana, Ph.D. in Economic, Associate Professor of Finances and Banking Department Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0002-1949-3277

e-mail: t.solomatina@i.ua

² **Чернодубова Елеонора Валеріанівна**, канд. екон. наук, доцент кафедри «Фінанси та банківська справа», Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, м. Сєверодонецьк, Україна.

Chernodubova Eleonora, Ph.D. in Economic, Associate Professor of Finances and Banking Department Volodymyr Dahl East Ukrainian National University, Severodonetsk, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0001-7696-3215

e-mail: ella.cher.lg@gmail.com

³ **Королева Наталя Миколаївна**, канд. екон. наук, доцент кафедри «Соціологія і суспільні науки», Академія праці, соціальних відносин і туризму, м. Київ, Україна.

Koroleva Natalia, Ph.D. in Economic, Associate Professor of Sociology and Social Sciences Department, Academy of Labor, Social Relations and Tourism, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0003-4664-1797

e-mail: koroleva_mabo@ukr.net

production potential. *Object of research* - sources of financing the activities of agricultural enterprises. *Methods used in the study*: generalization, comparison, logical and meaningful, induction, deduction and analysis. *The hypothesis of the study* consists in the analytical assessment of the state and tendencies of providing financial resources to agricultural enterprises in order to formulate a flexible policy for financing the development of the agricultural sector. *Summary of the main material*: the dynamics of the use of investment resources, the structure of the loan portfolio and the credit load of agricultural enterprises are analyzed, the evaluation of bank financing programs in cooperation with international financial institutions and the efficiency of use of working capital of the agricultural sector. This made it possible to identify the dominant factors in accelerating the circulation of current assets and the choice of financing policy for agricultural enterprises in the agricultural sector. *Originality and practical significance of the study*. On the basis of the analysis of the state of provision of financial resources of the agricultural sector and evaluation of their effectiveness, measures that will contribute to the choice of rational policy of financing of agricultural enterprises are substantiated. *Conclusions of the research*: The choice of sources of financing from the point of view of cost concept and formation of flexible policy of financing of development of agrarian enterprises based on the scenario approach is substantiated.

Keywords:

financing, agricultural enterprise, analysis, choice of sources of financing, efficiency, financing policy, risk.

КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ ФИНАНСИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Постановка проблемы На основе анализа тенденций и состояния формирования финансовых ресурсов аграрных предприятий определены проблемы и приоритетные направления формирования политики финансирования развития аграрного сектора. *Цель статьи* - комплексный анализ финансирования развития аграрных предприятий с целью формирования информации для разработки гибкой политики финансирования развития производственного потенциала аграрного сектора. *Объект исследования* - источники финансирования деятельности аграрных предприятий. *Методы, использованные в исследовании*: обобщение, сравнение, логически-содержательный, индукции, дедукции и анализа. *Гипотеза исследования* заключается в аналитической оценке состояния и тенденций обеспечения финансовыми ресурсами аграрных предприятий с целью формирования гибкой политики финансирования развития аграрного сектора. *Изложение основного материала*: проанализированы в динамике состояние использования инвестиционных ресурсов, структура кредитного портфеля и кредитной нагрузки аграрных предприятий, дана оценка банковских программ финансирования в сотрудничестве с международными финансовыми организациями и эффективности использования оборотных средств аграрного сектора. Это позволило определить доминанты ускорения оборачиваемости оборотных активов и выбора политики финансирования аграрных предприятий аграрной отрасли. *Оригинальность и практическое значение исследования*. На основе анализа состояния обеспечения финансовыми ресурсами аграрного сектора и оценки их эффективности обоснованы мероприятия, способствующие выбору рациональной политики финансирования аграрных предприятий. *Выводы исследования*: обоснован выбор источников финансирования с позиции стоимостной концепции и формирования гибкой политики финансирования развития аграрных предприятий, основанный на сценарном подходе.

Ключевые слова:

финансирование, аграрное предприятие, анализ, выбор источников финансирования, эффективность, политика финансирования, риск.

Постановка проблеми. Останні роки український аграрний сектор інтенсивно нарощує експортний потенціал, рівень рентабельності виробництва збільшується, витрати зростають. Крім того, майже 30% світових чорноземів знаходиться в Україні і більша їх частина потребує значних вкладень у якість ґрунту та підвищенні якості урожаю. Для подальшого розвитку та конкурентоспроможності галузі потрібні дос-

лідження, інновації. Такі завдання та перспективи вимагають значних обсягів фінансування. Виникають питання, пов'язані з аналітичною оцінкою фінансування виробничого потенціалу розвитку аграрних підприємств та його ефективності, оскільки вибір фінансових джерел впливає на результативність діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та практичним

аспектам фінансування діяльності, формуванню фінансової політики аграрних підприємств та оцінці фінансового забезпечення присвячені наукові праці відомих вітчизняних вчених, серед яких В. Абрамова [1], В. Андрійчук, О. Василик, О. Гудзь [2], М. Я. Дем'яненко, В. Я. Месель-Веселяк [4], А. Поддєрьогін [5], П. Стецюк [6], П. Саблук.

Виходячи із багатоаспектності проблеми фінансового забезпечення аграрного сектору, до недостатньо пророблених слід віднести такі важливі питання як: вибір методів та інструментів фінансування; обґрунтування гнучкої політики фінансування з позицій забезпечення ефективності та допустимості ризику діяльності аграрних підприємств; розробка методичного підходу до оцінки ефективності джерел фінансування основних і обігових активів; системи показників з позицій вартісної концепції

Мета статті полягає в комплексному аналізі стану фінансування розвитку аграрних підприємств з метою формування інформації для розробки гнучкої фінансової політики розвитку виробничого потенціалу аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Протягом останніх п'яти років аграрний сектор економіки України підтримує тенденцію до зростання. За статистичними даними частка у валовій доданій вартості становить 13 %, при використанні основних засобів вартістю понад 100 млрд. грн. Галузь стала однією з основних бюджетоутворюючих сфер економіки країни та займає друге місце у товарній структурі експорту. Забезпечення ефективності діяльності в умовах зростаючої конкуренції можливо лише при переході на інноваційний шлях розвитку, за умов наявності відповідного рівня виробничого потенціалу. Для обґрунтування політики фінансування відтворення виробничого потенціалу аграрного сектору на перший план виходить аналітична оцінка стану та тенденцій формування фінансових ресурсів.

Порівняння капітальних інвестицій аграрного сектору з вартістю основних засобів (рис. 1) показали що обсяг інвестицій становить 2,7 % від вартості останніх, а темп приросту за 4 роки становив 176 %, що на 84 % більше темпу приросту вартості основних засобів аграрної сфери.

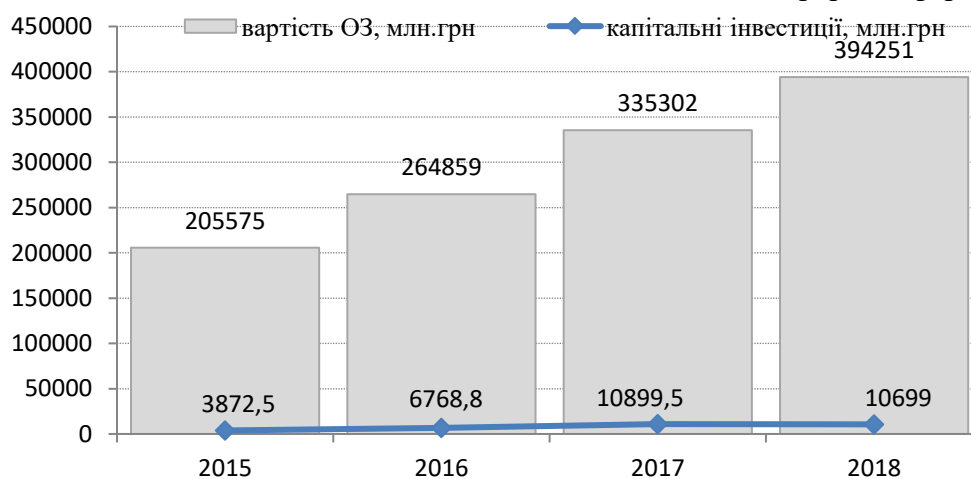

Рисунок 1 – Капітальні інвестиції та основні засоби аграрного сектору
Джерело: узагальнено авторами на підставі [7]

Однак, за рівнем технологічності українські виробники на третину відстають від показників ЄС, за долею хай-тек-продукції в експорті відставання становить в 4-8 разів, за енергоефективністю – в десять разів. Завдяки впровадженню нових технологій приріст ВВП становить 0,7 % проти 60-90 % у розвинутих країнах. Протягом останнього десятиріччя освоєння

нових видів техніки скоротилося у 14,3 рази, а частка інноваційно-активних виробничих підприємств у 5 разів [8]. Результати аналізу співставлення навантаження і ефективності використання технічних засобів (рис. 2) показали, що для 2000-2010 р.р. характерними є несприятливі тенденції: збільшення навантаження на одиницю технічних засобів (у 2,9 рази); високий

ступінь зносу (більше 56 %), недостатній рівень інвестування в оновлення технічних засобів. Все це призвело до дефіциту необхідної техніки, збільшення вартості послуг та скорочення рентабельності виробництва. Протягом останніх восьми років навантаження на одиницю технічних засобів скоротилося на 7 %, при цьому рентабельність зросла на 2,7 % та майже дійшла до рівня 2000 року. За останні три роки в аграрному секторі зменшилися інвестиції в техніку в

кілька разів. Якщо в 2013 році в Україну імпорту сільгоспмашин складав понад 1 мільярд доларів, то в 2014 р. скоротився майже вдвічі і продовжував скорочуватися у 2015 році.

Кризові 2014-2015 роки значно ускладнили доступ аграріїв до фінансових ресурсів на придбання сільгосптехніки: у 2014 році кредитування та лізинг склали 35 % від загального обсягу продажів, в 2015 – більше 10 %, в 2018 – 12 %.

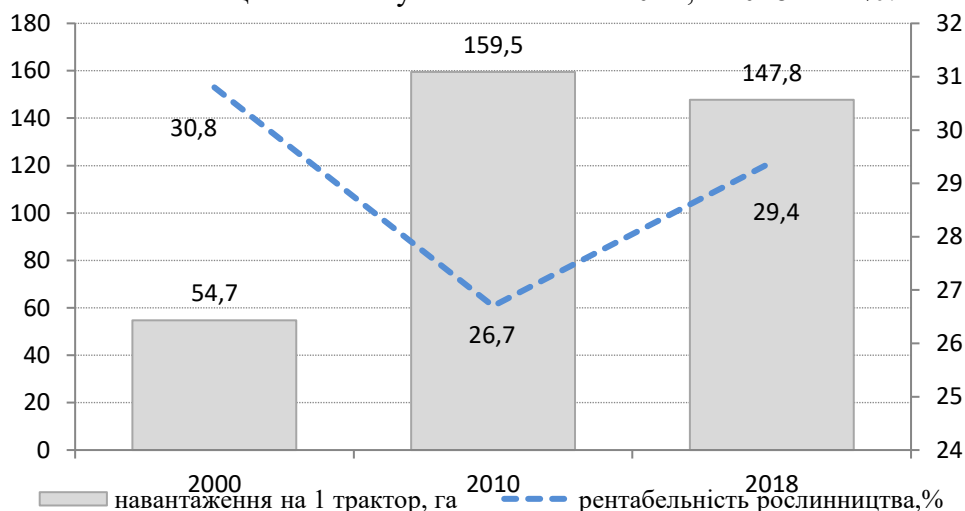

Рисунок 2 – Динаміка ефективності використання технічних засобів
Джерело: узагальнено авторами на підставі [7]

За результатами аналізу забезпечення фінансовими ресурсами виявлено: зростання частки короткострокових зобов'язань, зниження обсягу кредитів для потреб аграрного сектору та відсутність альтернативних форм фінансування.

Інноваційний розвиток аграрного сектору можливий завдяки використанню власних коштів, кредитних та партнерських програм. Для кредитування підприємств АПК в банках існують різні програми фінансування у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями (табл. 1):

- на поповнення обігових коштів – фінансування оборотного капіталу (закупівля добрив, засобів захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів, придбання племінного поголів'я худоби) за допомогою овердрафту, кредитної лінії, строкового кредиту;
- на купівлю сільськогосподарської техніки – придбання техніки іноземного, вітчизняного виробництва;
- на впровадження інвестиційних проектів – фінансування інвестиційних проектів з

будівництва основних засобів, таких як елеватори, склади тощо.

Результати порівняльного аналізу вартості кредитів і рентабельності аграрних підприємств свідчать про недостатній рівень їх кредитоспроможності та надто високі ризики залучення кредитних ресурсів у зв'язку з високими ставками кредитів.

Достатність обігових коштів оцінюється на основі результатів аналізу ефективності їх використання, що є результатом інтенсивності їх вкладення на одиницю земельної площі. Основним показником, який характеризує ефективність використання оборотних активів, є швидкість їх обігу, або обіговість. Правомірною є позиція [5], коли для розрахунків обіговості оборотних активів доцільно використовувати вартість тільки тих оборотних активів, які брали участь у виробничому процесі аграрних підприємств. Це дозволяє визначити не тільки фактичну обіговість, але і плановий її рівень та оцінити ефективність використання оборотних активів і прискорення їх обіговості.

Приклади банківських програм фінансування у співпраці з міжнародними фінансовими організаціями

Донор	Банк	Програма	Строки	Ставки та комісії	максимальна сума
НУФ	Укргазбанк	Кредитування МСБ в межах співпраці з НУФ	на поповнення обігових коштів –до 36 місяців, на інвестиційні цілі –до 60 місяців	гривня - від 17,0 % євро - від 6,2 % комісія разова - від 1%	250 тис. євро
ЄІБ	Укргазбанк	Спільний з ЄІБ проєкт кредитування МСП та компаній з середнім рівнем капіталізації	24- 60 міс	зменшення розміру процентної ставки на 0,25 процентів річних	для МСП - 12,5 млн. євро за рахунок ЄІБ
ЄІБ	Ощадбанк	Кредити у співробітництві з ЄІБ. Пріоритетні напрямки кредитування: агросектор	24- 60 міс.	У гривні знижена на 1.25 % річних від стандартної. В іноземн.валюті - знижена на 0.5 % річних від стандартної	Для МСП - 12,5 млн. євро за рахунок ЄІБ
НУФ	Прокредитбанк	Програма фінансування для клієнтів з валовим річним доходом не більше 5 млн. євро	до 36 міс.	Індекс ставок UIRD 3 міс. для кредитів НУФ становить 13,58 %.	еквівалент 100 тис. євро
НУФ	Мегабанк	Кредитування за програмою НУФ (СГ підприємства та торгівля)	до 3 років - на поповнення обігових коштів, до 5 років - на купівлю основних засобів	від 16 % річних	Для підприємств - 25 тис. євро. Для малих компаній - 100 тис. євро. Для середніх - 250 тис. євро

Джерело: розроблено авторами

Для дослідження тенденцій ефективності використання обігових активів, було обрано 25 типових аграрних підприємств

рослинницького напрямку Луганської області (рис. 3).

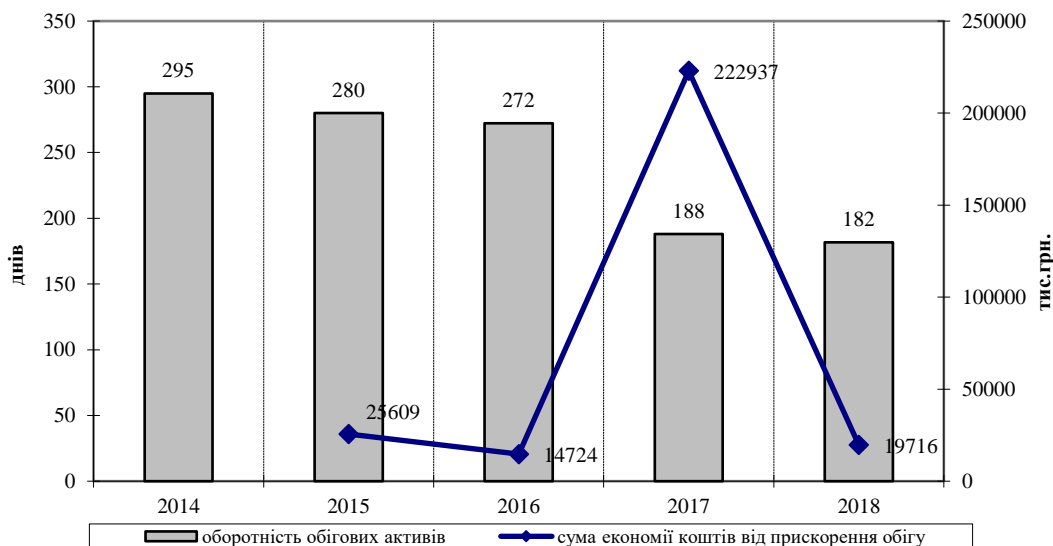

Рисунок 3 – Динаміка обіговості оборотних активів аграрних підприємств рослинницького напрямку Луганської області

Джерело: розроблено авторами

Результати довели наявність тенденції прискорення оборотності в середньому за 5 років на 28 днів (9,5 %), що дозволило додатково вивільнити в середньому за чотири роки по досліджуваним підприємствам Луганської області 70733 тис. грн., як наслідок, скорочення потреби в зовнішньому фінансуванні. Аналіз динаміки використання оборотних

активів свідчить, що рівень забезпеченості оборотними засобами на 1 га сільгоспугідь (табл. 2) по досліджуваним підприємствам протягом останніх 5 років збільшився на 12,9 %; чистий прибуток - на 27 %, але з урахуванням грошей у часі, навпаки, прибуток зменшився на 14,2 %, що пояснюється інфляцією та структурними змінами економіки.

Т а б л и ц я 2

**Показники ефективності використання оборотних активів аграрних підприємств
Луганської області, тис. грн.**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Середня забезпеченість оборотними коштами на 1га сільгоспугідь	845,8	863,2	855,7	808,1	954,9
Чистий прибуток на 1га сільгоспугідь	365,4	480,7	222,9	253,5	463,9
Дисконтований чистий прибуток на 1 га *	207	295	159	213	414
Поточні зобов'язання на 1га сільгоспугідь	783,4	825,5	1951,9	2205,2	2069

* ставкою дисконтування є середні ставки по Україні за депозитами для юридичних осіб за відповідні роки

Джерело: узагальнено авторами на підставі [12]

Динаміка змін показників, які наведені в табл. 2, пов'язана, насамперед, зі змінами чистого прибутку аграрних підприємств. Незважаючи на збільшення поточних зобов'язань підприємств, протягом останніх п'яти років (в 1,6 рази) темпи нарощування чистого прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь перевищують на 82 % темпи приросту середньої забезпеченості оборотними засобами.

Стосовно ситуації на досліджуваних аграрних підприємствах Луганської області, то фінансування операційної діяльності в більшості підприємств (71%) відбувалося за рахунок кредиторської заборгованості, про що свідчить однаковість темпів зростання (1,5 рази) і тіснота кореляційного зв'язку ($R=0,49$). Темпи зростання прибутку зазначених господарств, навіть з урахуванням фактора грошей у часі, майже у 2 рази перевищують темпи зростання обігових активів і поточних зобов'язань і становили 2,82, що на 20% менше за розрахований номінальний показник. Все це свідчить про наявність неефективного використання обігових коштів аграрними підприємствами.

Тому вибір раціональної структури джерел фінансування діяльності аграрних підприємств повинен базуватися на концепції компромісу між очікуваною прибутковістю і допустимим ризиком вкладення капіталу. Це означає - приріст рентабельності за рахунок залучення позикових коштів досягається за умови, що економічна рентабельність активів підприємства більше ставки відсотка за кредитом [3, с. 195]. Така концепція узгоджується з теоріями фінансування бізнесу, які засновані на порівнянні витрат при різних умовах залучення капіталу та формуванні різних комбінацій фінансу-

вання, орієнтованих на відтворення вартості підприємства.

Формуванню раціональної політики фінансування розвитку аграрних підприємств сприятимуть такі заходи: створення ефективного кредитного ринку, що передбачає розширення конкуренції між кредиторами та зниження вартості залучення кредитних ресурсів; стимулювання інноваційного розвитку виробничого потенціалу шляхом придбання деяких окремих видів засобів виробництва за рахунок державних коштів; надання кредитної підтримки шляхом зниження відсотків, відшкодування або відстрочки заборгованості; оптимізація вибору структури джерел фінансування з позицій забезпечення прибутковості і допустимого ризику; аналіз ефективності формування і використання фінансових ресурсів з метою розробки стратегії фінансового регулювання розвитку аграрних підприємств.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дослідження особливостей фінансування діяльності аграрних підприємств засвідчили про наявність несприятливих тенденцій та проблем у формуванні та використанні фінансових ресурсів: велика частка кредиторської заборгованості (71 %), незначне фінансування оборотних активів, високий рівень кредитного навантаження. Інноваційний розвиток аграрного сектору обумовлює необхідність нарощування виробничого потенціалу та гнучкої політики його фінансування. Політика фінансування аграрного сектору повинна бути орієнтована на оптимальне поєднання джерел і методів фінансування за різними сценаріями в контексті забезпечення прибутковості та допустимого ризику діяльності аграрних підприємств.

Література

1. Абрамова І., Віленчук О., Дема Д. та ін. *Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи*: монографія / за ред. Д. Деми. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. 364 с.
2. Гудзь О. *Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств*: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2007. 578 с.
3. Костирко Л. А. *Фінансовий механізм сталого розвитку підприємств: стратегічні орієнтири, системи забезпечення, адаптація*: монографія. Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. 474 с.
4. Месель-Веселяк В. Я. *Фінансування виробництва в сільськогосподарських формуваннях. Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 18–23
5. Поддєрьогін А., Білик М., Буряк Л. та ін. *Фінанси підприємств*: підручник / за ред. А. Поддєрьогіна. 7-ме вид. Київ: КНЕУ, 2008. 552с.
6. Стецюк П. *Теорія та практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств*: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2016. 386 с.
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України / Статистична інформація Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення : 12.11.2019)
8. Жмеренецький А. Інновація або смерть URL: <https://news.finance.ua/ru/news/-/408612/innovatsii-ili-smert-kak-biznesu-vyzhit-na-tonushhem-korable-ukraina> (дата звернення : 12.11.2019)
9. Пилипенко Є. Трактор в кредит: де взяти гроші на купівлю техніки. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/traktor-v-kredit-de-vzati-grosi-na-kupivlu-tehniki> (дата звернення : 12.11.2019)
10. The Association of Ukrainian Banks: An Official Website URL: www.aub.org.ua. Retrieved from <http://www.aub.org.ua> [in Ukrainian] (дата звернення : 12.11.2019)
11. Maslak, N., & Maslak, O. (2017). Banks and agroindustrial complex of Ukraine: cooperation continues! Proposal, № 5, С. 154–160.
12. Корхина І. Інвестиційна аналітика. URL: <https://inventure.com.ua/analytics/articles/dostupn> (дата звернення : 12.11.2019)
13. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики України URL: <http://www.minagro.gov.ua>. (дата звернення : 12.11.2019)

Стаття надійшла до редакції : 08.11.2019 р.

14. Офіційний сайт Національного банку України. URL: www.bank.gov.ua (дата звернення : 15.11.2019)

References

1. Abramova, I. & Vilenchuk, O. & Dem, D. (2015). *Financial Policy in the Agricultural Sector of Economics: Status and Prospects*: monograph. Zhytomyr: ZhNAEU, 364.
2. Gudz, O. (2007). *Financial resources of agricultural enterprises*: monograph. Kyiv: NIAC IAE, 578.
3. Kostyrko, L. A. (2012). *Financial Mechanism of Sustainable Development of Enterprises: Strategic Guidelines, Supply Systems, Adaptation*: Monograph. Lugansk: Knowlidg, 474.
4. Mesel-Veselyak, V. Ya. (2008). *Financing of production in agricultural formations*. APK economy, 5, 18–23.
5. Poddierogin, A. & Bilyk, M. & Buryak, L. (2008). *Business Finance: Textbook* / Ed. A. Poddierogin. 7th species. Kyiv: KNEU, 552.
6. Stetsyuk, P. (2016). *Theory and practice of financial resources management of agricultural enterprises: a monograph*. Kyiv: NIAC IAE, 386.
7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine / Statistical information of the State Statistics Service. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
8. Zhmerenetsky, A. *Innovation or death* Retrieved from: <https://news.finance.ua/en/news/-/408612/innovatsii-ili-smert-kak-biznesu-vyzhit-na-tonushhem-korable-ukraina>
9. Pilipenko, E. *Tractor on credit: where to get money to buy equipment*. Retrieved from: <http://agravery.com/en/posts/show/traktor-v-kredit-de-take-gross-on-bought-technique>
10. The Association of Ukrainian Banks: An Official Website. Retrieved from <http://www.aub.org.ua>
11. Maslak, N., & Maslak, O. (2017). *Banks and agro-industrial complex of Ukraine: cooperation continues! Proposal*, 5, 154-160.
12. Korkhina, I. *Investment analytics*. Retrieved from: <https://inventure.com/analytics/articles/>
13. Official web-site of the Ministry of Agrarian Policy of Ukraine Retrieved from: <http://www.minagro.gov.ua>.
14. Official Website of the National Bank of Ukraine. Retrieved from: www.bank.gov.ua.

Стаття прийнята до друку: 27.12.2019 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Соломатіна Т. В. Комплексний аналіз фінансування розвитку аграрних підприємств / Т. В. Соломатіна, Е. В. Чернодубова, Н. М. Королева // Часопис економічних реформ. – 2019. – № 4 (36). – С. 58–64.

